

УДК 343.148.8

Ольга Георгіївна ЛИТВИНЕНКО,

*доктор філософії за спеціальністю 081 «Право»,
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету № 1*

*Донецького державного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-3484-9416>;*

Крістіна Олексіївна АБУСОВА,

курсантка 4 курсу факультету № 1

Донецького державного університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОБШУКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Обшук займає особливе місце серед процесуальних дій, що виконуються в межах досудового розслідування кримінальних правопорушень, оскільки саме він найчастіше стає причиною великої кількості скарг на дії правоохоронців. Ключовим є баланс між оперативним і ефективним виконанням цієї дії та дотриманням прав людини під час її проведення.

В умовах воєнного стану потреба у проведенні обшуків виникає регулярно, через значне збільшення кількості злочинів. Водночас, через недостатньо детальну правову регламентацію процедури обшуку в КПК України виникають труднощі, які залишаються невирішеними, попри неодноразові зміни, запроваджені у зв'язку з воєнним станом.

До позитивних змін можна віднести положення абзацу 3 пункту 1 частини 1 статті 615 КПК України, яке дозволяє проводити обшук або огляд житла чи іншого володіння особи, а також обшук особи без участі понятих, якщо це неможливо організувати або існує загроза їхньому життю чи здоров'ю. У такому випадку обов'язковою є фіксація процесу та результатів обшуку за допомогою доступних технічних засобів, зокрема шляхом безперервного відеозапису [1].

Однак, проблемною є ситуація, коли під час обшуку небезпека може виникнути не лише для понятих, а й для слідчого, прокурора чи інших учасників процесу. Наприклад, така загроза може постати у разі оголошення повітряної тривоги під час обшуку. У такій ситуації КПК України не дає чіткого алгоритму дій. Логічним кроком було б призупинення обшуку з подальшою евакуацією всіх учасників до найближчого укриття, а після завершення тривоги — продовження процедури. Але тут одразу виникає кілька запитань.

По-перше, відповідно до ч. 1 ст. 235 КПК України, ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи з підстав,

зазначених у клопотанні прокурора, слідчого, дає право проникнути до житла чи іншого володіння особи лише один раз [1]. Тобто поновлення обшуку після повернення з укриття ставить під сумнів правомірність дій правоохоронців, оскільки це вже може розглядатися як повторне проникнення до житла чи іншого володіння особи і стати підставою для визнання отриманих доказів недопустимими.

По-друге, якщо такий обшук від самого початку проводився без участі понятих, із здійсненням безперервного відеозапису, відповідно до абз. 3 п. 1 ч.1 ст. 615 КПК України –то такий запис буде перервано, що автоматично призведе до недопустимості отриманих доказів.

Також серед проблемних питань, що виникають під час проведення обшуку, треба зазначити невизначеність статусу та повноважень працівників оперативних підрозділів під час проведення обшуку. Відповідно до ч. 1 ст. 236 КПК України, ухвала про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи може бути виконана слідчим чи прокурором [1].

Через неоднозначне трактування положень цієї статті та п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК України практика досить тривалий час йшла таким чином, що під час проведення обшуку оперативні працівники за дорученням слідчого фактично здійснювали безпосередній пошук доказів, а слідчий складав протокол обшуку, послідовно описуючи все вилучене майно. В подальшому це призводило до численних скарг та клопотань з боку сторони захисту про визнання отриманих таким чином доказів недопустимими, при цьому судова практика під час вирішення питання про допустимість отриманих під час таких обшуків доказів була досить суперечливою.

Згідно з позицією Верховного Суду, викладеною у постанові Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 06.12.2021 у справі № 663/820/15-к, системне тлумачення процесуальних норм, передбачених п. 3 ч. 2 ст. 40, ст. 236 КПК України дає підстави для висновку про те, що виконання ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи покладається на слідчого чи прокурора і не може бути доручене відповідним оперативним підрозділам [2].

Однак, незважаючи на правову визначеність із вказаного питання, треба зазначити про проблеми, які бувають під час виконання ухвали суду про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи.

Зокрема, досить часто одному слідчому чи прокурору фізично складно самотійно і здійснювати пошук доказів, і складати протокол обшуку. Наприклад, коли обшук проводиться у великому приміщенні (сховищі, цеху тощо), є довготривалим та потребує вилучення значної

кількості бухгалтерської документації, обладнання, готової продукції, предметів, заборонених до обігу. Тож слідчий, прокурор витрачає багато часу спочатку на пошук доказів, а потім ще й на складання протоколу та належне пакування вилучених речей. У таких випадках практикується залучення до проведення обшуку інших слідчих слідчої групи чи прокурорів групи прокурорів, відволікаючи їх від розслідування інших кримінальних проваджень.

Водночас на такому обшуку зазвичай присутні працівники оперативних підрозділів, які фактично позбавлені можливості допомогти слідчому, прокурору. Така ситуація призводить до неефективного витрачання робочого часу як слідчого, прокурора, так і оперативних співробітників, а також через значну тривалість обшуку потребує додаткового матеріально-технічного забезпечення (використання декількох відеокамер, носіїв інформації тощо). Окрім того, в умовах воєнного стану так створюється додатковий фактор ризику, що у разі виникнення під час проведення обшуку небезпеки для життя чи здоров'я можуть постраждати більше людей.

На нашу думку, для вирішення зазначених проблемних питань необхідно внести зміни до ст. 236, 615 КПК України з метою удосконалення порядку виконання ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи, а саме доцільно дати змогу переривання обшуку у разі виникнення потенційної небезпеки для життя чи здоров'я учасників обшуку, в тому числі можливість переривання відеозапису (якщо обшук здійснюється без залучення понятих). Також необхідно визначити статус працівників оперативних підрозділів під час проведення обшуку та дати їм змогу проводити окремі дії під час обшуку за дорученням та під контролем слідчого, прокурора.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
2. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 06.12.2021 у справі №663/820/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101829915>